

Dudnik O. N. Methods of formation of the image of the soldier in primary school

In the article the urgency of formation of the image of the soldier in children and young people, and also shows the sensitivity it is of primary school age in relation to the formation of the phenomenon. Disclosed methods of forming the image of the soldier in primary school, which are story, a conversation, a discussion, a mini debate, the method of moral evaluation of actions, method of projects, collectively creative case implemented in the form of thematic educational hours, meetings, fundraisers, trips, time travel, games-travel cossack amusements.

The algorithm of formation of the image of the soldier among primary school children, presents a certain sequence of actions: morally-ethical estimation of the act of a hero; the formation of a system of moral values of the younger school student; a definition of yourself, your "I" in the value orientation to moral values; to develop and awareness of their own values; the choice of the future style of life, your own way of life.

Key words: the image of the soldier, sensitive period, methods of education of junior schoolchildren.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 37.035.6

М. А. Єпіхіна

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
НА ТРАДИЦІЯХ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ**

З утворенням української держави змінилися вектори патріотичного виховання. У своїй основі таке виховання відбиває дух та інтереси української нації і має бути чи не найважливішою частиною національного виховання. Засобами даного виховання педагог має розкрити учням правдиві сторінки історії українського народу, його звитяги і військові доблесті, боротьбу за українську землю, за волю, за честь і славу [1].

На кожному етапі розвитку українське національне виховання вибирало кращі здобутки світової культури, акумульовані в народних традиціях і звичаях, що стверджують добро, любов, справедливість в усіх сферах життя. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, яка цінує свою національну й особисту гідність, честь, та індивідуальність.

Запорізьке козацтво стало справжнім феноменом патріотизму в історії України. Воно глибоко і різнопланово вплинуло на історичну долю українського народу, на формування національної свідомості. Багатовіковий визвольний козацький рух зумовив унікальне явище не лише східнослов'янської, а й світової культури – козацьку педагогіку.

Отже, саме сьогодні нам необхідно звернутися до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки й відродити козацькі виховні традиції.

Однією з найважливіших рис усебічно розвиненої особистості є патріотизм. Патріотизм (грец. *patris* – батьківщина, Вітчизна) – це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Патріотизм передбачає гордість за матеріальні і духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання збереження її характерних особливостей, її культурного надбання та захист інтересів своєї громади, народу в цілому [2].

Першооснови патріотичного виховання були закладені в народній педагогіці, значення якої висвітлюється в роботах О. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренка. Вони висвітлювали ідеал давньо-руської епохи, складовою частиною якого виступало патріотичне виховання. На думку В. Сухомлинського, А. Макаренка, О. Вишневіського, І. Беха та інших, патріотичне виховання завжди було і є одним з найважливіших напрямків освіти й виховання особистості. Бути патріотом означає духовно піднятися, усвідомити безперечну цінність своєї країни, яка справді й об'єктивно притаманна їй, і приєднатися до неї волею та почуттями [3, с. 41].

Педагогічна система кожного народу, кожної нації має свій тип досконалої людини. У народів Кавказу – витязь, джигіт, в англійців – джентльмен, у росіян – добрий молодець, у японців – самурай. В українській народній педагогіці, починаючи з XV ст., ідеал довшеної людини репрезентується образом українського козака, потім – січового стрільця, потім – самовідданого борця за самостійну Українську державу [4, с. 30]. Цілісна система тіловиховання (фізичного виховання) доби козацтва в Україні і сьогодні заслуговує на увагу. Історики зазначають, що козаки були високими на зріст і надзвичайно сильними. Вони прагнули розвивати в собі богатырську силу і дух, у чому домагалися вражаючих успіхів. Фізично розвинені козаки володіли різними видами зброї і своїм тілом. Постійно самовдосконалюючись, вони зокрема виконували специфічні вправи, доводячи невичерпні можливості свого організму. Тілесне і психофізичне загартовування козаків було складовою різнобічного виховання козацької молоді [4, с. 73]. Великий вплив козацька педагогіка мала і на патріотичне виховання.

Козацька педагогіка – це наука про виховання мужності, патріотизму, доброти, всевітнього братерства, взаємодопомоги, фізичної досконалої, віри у свої сили й можливості. Головна мета козацької педагогіки – виховати волелюбну і незалежну особистість, козака-лицаря, мужнього громадянина. Провідні завдання козацької педагогіки

– виховувати у підростаючих поколіннях національну свідомість і самосвідомість, український характер і світогляд, формувати національну і загальнолюдську духовність, готувати фізично загартованих і мужніх воїнів-захисників рідного народу, виховувати громадян, які розвивали б культуру, економіку та інші сфери життєдіяльності народу.

Метою нашої статті є висвітлення форм і методів виховної роботи, які базуються на ідеях козацької педагогіки.

В різні часи та епохи в усіх цивілізованих державах сім'я, школа, суспільство ставили перед собою завдання виховати громадянина, патріота своєї країни. У вирішенні важливих завдань патріотичного виховання роль школи неможливо переоцінити.

Вагомою ділянкою навчально-виховного процесу школи є позаурочна діяльність, яка забезпечує гнучкість та цілеспрямованість навчально-виховної роботи як в цілому, так і в умілому її поєднанні з навчальною складовою, сприяє практичному засвоєнню дітьми знань, яких вони набувають на уроках. Це безпосередньо стосується і реалізації завдань патріотичного виховання.

14 жовтня 2014 року указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників України було встановлено свято – День захисника України, яке з 2015 року є державним святом [5]. Це свято відзначається 14 жовтня у день святої Покрови Пресвятої Богородиці – найвизначнішого свята запорозьких козаків. Цього дня на Січі відбувалися вибори нового отамана. Козаки вірили, що свята Покрова охороняє їх, а Пресвяту Богородицю вважали заступницею і покровителькою православного воїнства. Тож не дивно, що через століття це свято здобуло в Україні ще й другу назву – Козацька Покрова [6].

Цього року День захисника Вітчизни вперше урочисто святкуватимуть у кожній школі країни. Провідною ідеєю свята є повчальність, яка представляє нащадкам історичний досвід виховання національної самосвідомості, патріотичних почуттів, бажання примножувати родинні традиції, розуміння своєї причетності до подій, що відбувались в історії України.

На честь свята у школах можна провести тиждень українського козацтва під гаслом «Наша слава козацька не вмере, не загине!», в рамках якого відбуватимуться ряд цікавих заходів.

Орієнтовна тематика

Перший день. Відкриття тижня Українського козацтва. Урочиста лінійка. Урок мужності.

Другий день. Конкурс козацької пісні.

Третій день. Конкурс читців.

Четвертий день. Виставка дитячих малюнків на тему «Моя улюблена країна – Україна» (1-3 клас); підготовка і презентація проєктів на тему «Гей ви, хлопці, славні Запорожці» (4 клас).

П'ятий день. «Козацькі розваги»(свято спортивного характеру).

Метою цих заходів є ознайомлення учнів 1-4 класів зі славними

сторінками історії українського козацтва; розвиток комунікативності та соціальної компетентності учнів; сприяння патріотичному вихованню кожного школяра, осмисленню себе як частини великого українського народу, а також виховання поваги до звичаїв та традицій українського народу.

Розпочати свято Дня Українського козацтва можна з **урочистої лінійки**, де будуть присутні військовослужбовці Збройних сил України. Після лінійки доречним було б провести **«Урок мужності»**, на якому важливою темою для обговорення стане мужність українців, які стали на захист Батьківщини, їхня вірність своєму народові, готовність віддати життя за мир і спокій у рідній державі.

Конкурс козацької пісні. Для української культури козацькі пісні мають величезне значення. Основною тематикою українських козацьких пісень виступає бій воїна з ворогом-чужинцем. Такі українські пісні створювалися на підставі реальних подій, де зображувалися справжні історичні битви. Вивчаючи козацькі пісні молодші школяри відновлюють зв'язок поколінь, відчувають унікальність козацької культури. (Наприклад, «Розлилися круті бережечки», «Пісня про Байду», «Ой, Морозе, Морозенку», «Гей, не дивуйтесь добрі люди»).

Конкурс читців. Читання творів сучасних українських авторів на патріотичну тематику не тільки вдосконалює виконавську майстерність учнів, а й через художнє слово виховує у молодших школярів любов до рідного краю і своєї Батьківщини, повагу до національних традицій, символів українського народу.

Підготовка і презентація посильних проєктів на тему «Гей ви, хлопці, славні запорожці» передбачає самостійне здобування і систематизацію знань з історії козацтва. Враховуючи рівень розвитку самостійності молодших школярів, вчитель обирає певний характер координації: допомагає у підборі літератури та інших джерел інформації з теми, у визначенні цілей, яких треба досягти, в обговоренні зібраного матеріалу, підготовці тексту виступу. Використання цієї технології створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності, підвищує пізнавальний інтерес учнів до навчання.

Виставка дитячих малюнків на тему «Ми всі українці – єдина сім'я» стане справжньою окрасою тижня. Під час проведення такого конкурсу проявляються не лише творчі здібності юних художників, а й зображуються дитячі переживання, особисте ставлення до тих подій, які відбуваються в сучасній Україні. Такі малюнки завжди майорять національними кольорами, на них зазвичай зображується українська символіка, узори вишиванки та чисте мирне небо. Україна в очах дітей завжди виступає квітучою та незалежною державою, в якій панує щастя і спокій.

Враховуючи вікові особливості молодших школярів, їхній потяг до ігрової діяльності, з метою формування патріотизму дітей даної вікової групи завершити свято можна **святковою ігровою програмою**

«Козацькі розваги». Розпочати свято можна розповіддю про засади Запорізької Січі, про те, які змагання влаштовували козаки на свята народного календаря. До ігрової програми варто включити цікаві спортивні жартівливі ігри, конкурси, розваги «Метання ядра» (влучання картоплею в казан), «Біг у валянках», «Переправа», гра «Запорожець на Січі» та ін. Під час таких ігор-змагань молодші школярі переконуються у необхідності дисципліни, дотриманні інтересів своєї команди, спільних дій, взаємної виручки, підтримки, винахідництва.

Проведення будь-якого святкового заходу вимагає великої підготовчої роботи як від самого вчителя, так і від його учнів. Вчителем заздалегідь проводяться бесіди і розповіді про козацький ідеал досконалої людини, про славу і велич українських козаків. Діти відвідують художні виставки, музеї. Пропонуючи учням підготувати малюнки до майбутньої виставки, вчитель розповідає основні вимоги щодо оформлення своїх робіт. Вчитель музики добирає та вивчає з дітьми пісні козацької тематики, які співатимуться на конкурсі, готує музичний супровід. Вчитель фізичної культури готує сценарій спортивного заходу, враховуючи фізичну підготовку дітей, рівень їхніх практичних умінь та стан здоров'я. На уроках з фізичної культури діти знайомляться з правилами рухливих ігор, які будуть проводитися на спортивному святі.

Отже, патріотично-національне виховання дітей не повинно проводитись епізодично, воно має бути глибоко продуманим, систематичним, цілеспрямованим. Досягти оптимальних результатів у національному вихованні можна за умови широкого використання в навчально-виховному процесі занять-комплексів, що мають інтегрований зміст, завдання інтегрованого характеру.

Провідною ідеєю цього святкового заходу є повчальність, яка представляє нащадкам історичний досвід виховання самосвідомості, патріотичних почуттів в учнів, бажання примножувати родинні традиції, розуміння своєї причетності до подій, які відбувалися в історії України і відбуваються зараз. Саме такі виховні заходи спонукають дітей до патріотичних вчинків, виховують почуття гідності, зумовлюють прагнення до творчості на благо Вітчизни в майбутньому, здорового способу життя сьогодні й завтра.

Список використаних літератури

- 1. Коломоєць Г. А.** Всеукраїнська військово-спортивна гра «Джура» («Сокіл»): метод. посіб. / Г. А. Коломоєць, О. С. Бондарчук, А. М. Грива, А. А. Ребрина, В. Я. Тимофєєв, М. Б. Бігус. – К., 2013. – 216 с.
- 2. Патріотизм.** – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Патріотизм>
- 3. Коломоєць Г. А.** Всеукраїнська гра «Джура»: патріотичне виховання старших підлітків / Г. А. Коломоєць // Фізичне виховання в рідній школі. – 2014. – №3. – С. 41.
- 4. Мосіяшенко В. А.** Українська етнопедагогіка: Навч. посіб. /

В. А. Мосіяшенко. – Суми, 2005. – 176 с. **5. День** захисника України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/День_захисника_України **6. В** Україні відзначають свято Покрови і День козацтва. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/v-ukrayini-vidznachayut-svyatopokrovi-i-den-kozactva.html> **7. Концепція** національно-патріотичного виховання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-67DEEC287CD4D/list-A863690726>

Єпіхіна М. А. Патріотичне виховання молодших школярів на традиціях козацької педагогіки

Стаття присвячена актуальній проблемі сьогодення – вихованню патріотичних почуттів у молодших школярів. В роботі розкривається проблема формування громадянина держави, наголошується на особливості ролі національного виховання у становленні особи як громадянина-патріота; зосереджується увага на козацькій педагогіці як складовій народної педагогіки; окреслюється важливість і необхідність повернення до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки й впровадження їх у виховний процес початкової школи як однієї з найефективніших систем на даному етапі національно-патріотичного виховання молодших школярів. У роботі подано практичні рекомендації щодо проведення виховної роботи патріотичного характеру в початковій школі; описано форми і методи роботи, які можна застосовувати під час святкування Дня Українського козацтва.

Ключові слова: патріотичне виховання, національне виховання, козацтво, козацька педагогіка, День Українського козацтва.

Епіхіна М. А. Патриотическое воспитание младших школьников на традициях казачьей педагогики

Статья посвящена актуальной проблеме современности – воспитанию патриотических чувств у младших школьников. В работе раскрывается проблема формирования гражданина государства, отмечаются особенности роли национального воспитания в деле становления личности как гражданина, патриота; сосредотачивается внимание на казачьей педагогике как составляющей народной педагогики; определяется важность и необходимость возвращения к истокам воспитательных идеалов казачьей педагогики и внедрение их в воспитательный процесс начальной школы как одной из наиболее эффективных систем на данном этапе национально-патриотического воспитания младших школьников. В работе даны практические рекомендации по проведению воспитательной работы патриотического характера в начальной школе; описаны формы и методы работы, которые можно применить во время празднования Дня Украинского казачества.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, национальное воспитание, казачество, казачья педагогика, День Украинского казачества.

Epikhina M. A. Patriotic education of junior schoolchildren on the traditions of Cossack Pedagogy

The article is dedicated to an actual problem of the present - cultivating patriotic feelings in junior schoolchildren. The paper reveals the problem of forming a citizen of the state, the role of the marked features of the national education in the process of bringing up an individual as a citizen, a patriot. It focuses the attention on Cossack pedagogy as a part of the folk pedagogy. The article emphasizes the importance and the necessity of returning to origins of educational ideals of Cossack pedagogy and introduction them into the educational process of the elementary school as one of the most effective systems at this stage of the national and patriotic education of junior schoolchildren. The paper reveals the value of extracurricular activities that promote assimilating practically the patriotic knowledge by junior schoolchildren. It describes the value of the most important holiday of Zaporozhye Cossacks a Cover holiday; presents practical patriotic recommendations; describes the complex of integrated activities (reading, drawing, singing, physical training), dedicated to the Day of Ukrainian Cossacks and the forms and methods of work that can be used during the celebration of the Day of Ukrainian Cossacks.

Key words: patriotic education, national education, the Cossacks, Cossack pedagogy, Day of Ukrainian Cossacks.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 32.18.12

М. М. Починкова

**ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ОБРАЗУ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ ТА ЧИТАННЯ**

Політична ситуація, що склалася на сьогодні в Україні вимагає переорієнтації змісту громадянського виховання в процесі навчання. Необхідним стає активне формування позитивного образу військовослужбовця Збройних Сил України у дітей. Так, формування має відбуватися цілеспрямовано та систематично протягом усього навчання, на всіх дисциплінах. Адже першочергове завдання загальноосвітньої школи – це виховання свідомого громадянина країни, щоб учні пишалися тим, що живуть і працюють у великій прадавній європейській державі.